

Jan Gliściński

"Introduzione ai Padri della Chiesa",
G. Bosio, E. Dal Covolo, M. Maritano,
Roma 1991 : [recenzja]

Collectanea Theologica 63/3, 191-192

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

matologii Janowej jest szczególnie interesująca, a zarazem i ważna dla zrozumienia wielu elementów późniejszego rozwoju tego działu teologii. W narracji, a zwłaszcza opiniach autora dostrzec można nurt protestancki, który wyraża się m.in. w akcentowaniu teologii krzyża i cierpienia. Zresztą jest to dziś modny nurt teologiczny dochodzący także do głosu w katolicyzmie. Ważnym stwierdzeniem jest wniosek, iż występujące u Jana określenie „paraklet” nie ma źródeł gnostyckich czy helleńskich, ale żydowskie. Szczególnie literatura międzytestamentalnego judaizmu może być widziana jako źródło, a zarazem i ważny element interpretacyjny pneumatologii chrześcijańskiej, a w tym zwłaszcza Janowej.

Burge akcentuje dostrzymane u Jana dwie płaszczyzny doświadczenia Ducha, tj. wertykalną i horyzontalną. Obie jednakowo ważne, co więcej wymagają się wzajemnie dla właściwego balansu. Świadomość takiego realizmu życiowego Ducha pozwoliła Janowi na tak szerokie akcentowanie Jego roli w posłudze Chrystusa, a także i we wspólnocie ludu Bożego. To ostatnie zagadnienie nie jest jednak wyraźnie odosobnione i podkreślane przez autora. Wydaje się, iż jest konsekwencją pewnych teologicznych założeń koncepcji rzeczywistości ziemskiej wspólnoty Chrystusa. Doszły tu do głosu protestanckie założenia eklezjologiczne.

Ważnym elementem wizji pneumatologii biblijnej jest nauka Pawła i Łukasza. Trudno jednak dla jej kompletności nie dosiżać nurtu teologii Jana. Ważnym jest poznanie tego, co nauczały i jak żyły wspólnoty związane z jego tradycją. Dopiero świadectwo życia ludu Bożego widziane w pismach Janowych pozwala na komplementarność biblijnego obrazu dzieła Ducha w świecie i Kościele.

Angielski badacz podaje obszerną literaturę, która jest dobrą bazą źródłową i pomocniczą. Widać także obfite czerpanie z pomocy publikowanych nie tylko w języku angielskim, co jest niezbyt częstym zjawiskiem w tym kręgu językowym. Jako ciekawostkę warto odnotować, iż z polskich autorów powołuje się na artykuł A. Nossola opublikowany w języku niemieckim (s. 193). Warto jeszcze zauważyć, iż cytowana literatura jest także dobrym przeglądem osiągnięć biblistyki ostatnich lat w badaniach nad pneumatologią Janową.

Warto sięgnąć po prezentowane opracowanie. Mimo czasem napotykanych różnic interpretacyjnych, wynikających z tradycji anglikańskiej, jest ono dobrym przykładem poszukiwań, a przede wszystkim systematyzacji osiągniętych już wyników. Pneumatologia św. Jana zyskała w pracy Gary M. Burge'a solidnego rzeczownika.

ks. Andrzej F. Dziuba, Warszawa

G. BOSIO, E. DAL COVOLO, M. MARITANO, *Introduzione ai Padri della Chiesa*, Società Editrice Internazionale, t. I: *Secoli I e II*, Roma 1990, s. 265; t. II: *Secoli II e III*, Roma 1991, s. 435.

Ojcowie Kościoła są niezrównanymi świadkami pierwszych wieków istnienia chrześcijaństwa. Ich życie i dzieła ukazują ich bogactwo duchowe, gorliwość apostołską, wysoki poziom kultury i aktywność społeczną. Im też poświęcone są niezliczone publikacje, których liczba wzrasta z dnia na dzień. Stosunkowo mało jest jednak patrologii, w których element antologiczny zostałby w sposób satysfakcjonujący uwzględniony. Ten wymóg zdaje się spełniać omawiana tutaj pozycja. Jest ona na nowo przepracowanym, uzupełnionym i odnowionym wydaniem dwutomowej patrologii, napisanej przez Guido Bosio, *Iniziazione ai Padri*, Società Editrice Internazionale, t. I: *La Chiesa primitiva*, Torino 1963, s. 642; t. II: *La dottrina della Chiesa*, Torino 1964, s. 592.

Kilku informacji na temat autorów tej osobliwej publikacji. G. Bo-

sio nauczał patrologii w Papieskim Ateneum Salezjańskim w Turynie, które w latach siedemdziesiątych obecnego stulecia przekształciło się w Papieski Uniwersytet Salezjański w Rzymie. Był współpracownikiem serii parystycznej, zatytułowanej *Corona Patrum Salesiana*, w której w jego opracowaniu ukazały się trzy tomy pism Ojców Apostolskich. Jego *Iniziazione ai Padri* spotkała się z ciepłym przyjęciem i szybko się rozpowszechniła na terenie Włoch. Pierwszy spośród dwóch autorów, którzy podjęli się zadania przepracowania na nowo tej właśnie patrologii, E. Dal Covolo jest wykładowcą starożytnej literatury chrześcijańskiej na wyżej wspomnianym Uniwersytecie. Poświęcił wiele różnych publikacji problematyce stosunków pomiędzy instytucjami społeczno-politycznymi a Kościołem w II i III w., wśród których na szczególną uwagę zasługuje książka pt. *I Severi e il cristianesimo. Ricerche sull'ambiente storico-istituzionale delle origini cristiane tra il secondo e il terzo secolo*, Roma 1989, s. 116. Drugi natomiast z autorów, M. Maritano jest wykładowcą patrologii i starożytnej historii Kościoła w filii tego samego Uniwersytetu w Turynie. Opublikował szereg najróżnorodniejszych artykułów o charakterze patrystycznym.

Tom pierwszy omawianej tu pozycji prezentuje Ojców Apostolskich i apologetów greckich z II w., czyli tych wszystkich wczesnochrześcijańskich pisarzy, którzy znajdowali się najbliżej początków nowej religii w świecie rzymskim. Tom drugi natomiast jest poświęcony Ojcom z II i III wieku, począwszy od św. Ireneusza z Lionu, a skończywszy na Orygenesie. W najbliższej przyszłości ukaza się kolejne tomy opracowane według takiego samego klucza.

Nowatorstwo tej dwutomowej książki polega m. in. na wprowadzeniu do niej obszernych wykazów bibliograficznych w zestawieniu tematycznym, dokonanych przez M. Maritano. Oprócz tego przy okazji omawiania jakiegos Ojca i podania najardziej charakterystycznych tekstów z jego pism, przytoczone też są: bibliografia na jego temat, wydania jego dzieła, przekłady i najbardziej wartościowe studia. Ponadto pod koniec każdego z obydwu tomów znajdują się indeksy: biblijny, autorów starożytnych, średniowiecznych i współczesnych oraz wykaz współpracowników i wydań tekstów oryginalnych, którym posłużono się przy dokonywaniu tłumaczeń na język włoski.

ks. Jan Gliściński SDB, Warszawa

La mariologia nella catechesi dei Padri (età postnicena), a cura di Sergio FELICI, Libreria Ateneo Salesiano, Roma 1991, s. 324.

Począwszy od r. 1978 regularnie już odbywają się na Papieskim Uniwersytecie Saezjańskim w Rzymie, zazwyczaj w marcu, sympozja patrystyczne poświęcone katechezie Ojców Kościoła. Organizuje je Wydział Literatury Klasycznej i Chrześcijańskiej wyżej wymienionej Uczelni. Akta tych sympozjów ukazują się następnie w formie książki, które — jak do tej pory — szczęśliwie redagował ks. Sergio Felici, aktualny dziekan tego Wydziału, w ramach serii *Biblioteca di Scienze Religiose*. Pozycja tutaj prezentowana jest niejako owocem sympozjum, jakie odbyło się w dniach 10—11 marca 1989 r. poświęcone było mariologii w katechezie Ojców Kościoła okresu ponicejskiego. Znajdują się w niej referaty i komunikaty znawców tej problematyki, w większości włoskich, z wyjątkiem trzech obco-krajowców, w tym jednego Polaka.

W niezwykle interesujący i wręcz oryginalny sposób są w niej ukazane katechetyczne aspekty mariologii trzech Ojców Kapadockich, a więc św. Bazylego z Cezarei († 379 r.), św. Grzegorza z Nazjanzu († ok. 390 r.) i św. Grzegorza z Nyssy († 394 r.), przez niemieckiego uczonego Georga Sölla, który zagadnienie to przedstawia opierając się na aspektach dogma-